**NİHAT UZUNOĞLU**
Baş Hesap Uzmanı
Maliye Hesap Uzmanları Derneği Başkanı

“Değişim ve yenilik!” Her zaman toplumu yönlendirenlerin dilinden düşmeyen bu iki kavram, son zamanlarda toplum hayatında yapılmak istenen her türlü düzenlemeler için de başvurulan sihirli iki kelime haline gelmiştir. Öyle ki; yapılmak istenen düzenlemelere karşı çıkanlar, karşı çıkma gerekçelerine bakılmaksızın değişim ve yeniliğe de karşı çıkıyorlar konumuna sokulmak istenmişlerdir.

Genel anlamlarıyla ele alındığı zaman esasen kulağa hoş gelen bu iki kavrama karşı çıkmak mümkün ve doğru da değildir. Peki, nedir bu iki kavramın özelliği? Bunlar her zaman birbirini tamamlayan unsurlar mıdır? Bir başka ifade ile her değişim, mutlaka desteklenmesi gereken bir yenilik mi getirmektedir?

“Değişim”, genel anlamda; ister planlı olsun ister plan¬sız, herhangi bir sistemin (insanların veya örgütlerin), bir süreç veya ortamın, belirli koşullar altında belli bir durumdan başka bir duruma dönüşmesidir. Değişim, aynı zamanda organizasyonların ve insanların sahip olduğu niteliklerin boyut değiştirmesini de ifade etmektedir Değişim, her insan topluluğunun temel özelliğidir. Heraclius "Değişmeyen tek şey değişimdir" demiştir. Değişmek yaşamanın kendisidir aslında. İstesek de istemesek de değişim her an kapımızdadır. Değişim; bireysel bazda olabileceği gibi, kurumsal, toplumsal, ulusal ve evrensel bazda da olabilir. Yani yaşamın her evresinde değişim yaşanmaktadır.

Toplumsal değişim, toplumun yapısındaki değişikliktir. Örgütsel değişim ise; örgü¬tün çeşitli alt sistem ve öğeleri ile bunlar arasındaki ilişki¬lerde meydana gelebilecek her türlü değişikliği ifade eder. “Yenilik” ise bir değişim sürecidir, ancak her değişim yenilik değildir. Değişim orijinalse ve değiştirdiği sistemin a¬maçlarını daha etkili ve ekonomik biçimde gerçekleştiril¬mesine katkıda bulunuyorsa, yenilik sayılabilir. Bu niteliği ile yenilik, değişimden daha dar kapsamlı bir kavramdır. Değişim, olumlu ve olumsuz yönde yaşanabilecekken; yenilik, ancak olumlu yönde olabilir.

Kaldı ki; olumlu yönde bile olsa her türlü değişim ve yeniliğin mutlaka her toplum için olumlu bir etki yaratacağını söylemek da mümkün değildir. Bir toplum ya da kesim için olumlu sayılabilecek bazı değişim ve yenilikler, bir başka toplum tarafından benimsenmeyebilir veya o topluma uymayabilir. Dolayısıyla, toplumların hayatındaki yeniliklerin etkisini belirlerken, o toplumun gelenek ve kültürlerinin de göz önünde bulundurulması gerekir. Yani, olumlu gelenek ve kültürlerle değişim ve yenilikler arasında bir dengenin kurulması gerekir. Ne değişim ve yenilikler adına, uzun yılların süzgecinden geçerek oluşmuş, toplumu birbirine bağlayan, nesiller boyu edinilen kazanımlar olan gelenek ve kültürlerden vazgeçilmeli, ne de bu gelenek ve kültürlerin bağnazlık haline gelerek değişim ve yeniliğin önüne set çekmesine izin verilmelidir.

Toplumların hayatını etkileyen değişim ve yenilik, gelenek ve kültür gibi kavramlar, kurumlar açısından da geçerlidir. Kurumların da gelenek ve kültürleri vardır veya en azından olmalıdır. Değişim ve yenilik adına hep örnek almaya çalıştığımız gelişmiş ülkeler, bu kavramların hayatlarını etkilemesine öncülük ederken, aynı zamanda yüzlerce yıllık tarihe sahip şirketlerinin, okullarının, kurumlarının ve geleneklerinin varlığı ile de övünürler. Gelenek ve kültürleri yok sayan bir değişim ve yenilik sürecinin, ne öngörülen amaçları gerçekleştirmesi ne de topluma huzur ve başarı getirmesi

mümkün değildir.

Konuya farklı açıdan baktığımızda ise değişim ve yeniliklere kapalı, sadece gelenek ve kültürleri ile işi götürmeye çalışan toplum ve kurumların da uzun süre ayakta kalabilmesi söz konusu olamaz. Başarılı olabilmiş ve gelişme kaydedebilmiş toplum ve kurumlara baktığımızda bu iki olgu arasında çok iyi bir denge kurmuş olduklarını görürüz.

Ülkemizde de sayıları çok olmasa da bu dengeyi sağlayabilmiş; bir taraftan gelenek ve kültürlerini oluşturup, bu gelenek ve kültürler ışığında sahip olduğu etik değerler ve bilgi birikimi ile başarılı çalışmalar yapmış, diğer taraftan da değişim ve yeniliğe her zaman açık olmuş, konusuyla ilgili gelişmelere öncülük etmiş kurumlar bulunmaktadır.

63 Yıllık tarihe sahip Hesap Uzmanları Kurulu, ülkemizde bu kapsamdaki kurumların başında gelmektedir. Hesap Uzmanları Kurulu, 63 yıllık süreçte asli işi olan vergi denetiminde herkesçe kabul edildiği üzere bir marka haline gelmişse, hiç şüphesiz ki bunda en büyük pay, 63 yıl önce O'nu kuranların büyük bir fedakarlık ve ileri görüşlülükle oluşturarak çalışma azmi, etik değerler ve bilgi birikimi ile süsledikleri kurum kültürü ve geleneklerinin yanı sıra, meslekleri ile ilgili her türlü yenilik ve değişime açık olup bu yenilik ve değişimlere de öncülük etmiş olmalarıdır. Bütün bunlar yapılırken; ne ortaya çıkan her şey yenilik ve değişim adına hemen kabul edilmiş, ne de gelenek adına her şeye burun kıvrılmıştır. Sahip oldukları kurum kültürü ve bilgi birikiminin verdiği özgüven ve tecrübe ile meslekleri ile ilgili ortaya çıkan gelişmeleri titizlikle takip etmişler ve adeta süzgeçten geçirerek bunları hem kendilerinin hem de ülkenin hizmetine sunmuşlardır.

Hesap Uzmanları Kurulu ve O'nun mensupları Hesap Uzmanlarının yenilik ve değişimlere açık olması aslında işin doğası gereğidir ve Onların kuruluş felsefesine de uygundur. Çünkü 63 yıl önce Kurulun kurulmasını gerektiren gerekçelerden en önemlisi, oluşturulmaya çalışılan yeni ve çağdaş vergi sistemini kurmak, işler hale getirmek ve bu kapsamda vergi idaresi ile vergi denetiminin yeniden kurulup geliştirilmesi ihtiyacıdır. Yani Hesap Uzmanları Kurulu, hem vergi sistemi ve hem de vergi idaresi ve vergi denetiminde çağdaş bir yapılanma ihtiyacından doğmuştur. Bugüne kadarki uygulamada da bu ihtiyaca en iyi şekilde cevap vermiş hatta başlangıçta öngörülenden çok daha fazla bir gelişme göstermiştir. Bu başarıdaki en önemli nedenlerden biri de başlangıçta Kurulun kurulma aşamasında ülke gerçek ve ihtiyaçlarının göz önüne alınmış olmasıdır.

Hesap Uzmanları Kurulu ve O'nun mensupları Hesap Uzmanları, kurulduğu tarihten bu yana yaşanan süreçte; oluşturdukları kurumsal kültür ve bunun yarattığı sinerji, mesleğe girdikleri andan itibaren aldıkları eğitim, görevlerini tam bir "bağımsızlık" ve "tarafsızlık" içinde yapmaları, herkesçe takdir edilen bilgi birikimi, tecrübesi, insan ilişkileri, meslek aşkı ve sıkı sıkıya bağlı olduğu etik değerleri kısacası her yönü ile benzer kurumlardan çok farklı ve ileri bir hale gelmişlerdir. Kurul ve O'nun mensuplarının, 63 yıllık süreçte edindikleri bilgi birikimi ve kurum kültürleri ile ülkemiz için çok daha verimli ve faydalı çalışmalar yapmaya daha uzun yıllar devam edeceklerine olan inancımı vurgulamak istiyorum.

Hesap Uzmanları Kurulu gibi kurumların benzerleri, gelişmiş ve belli şeyleri başarabilmiş ülkelerde el üstünde tutulmakta ve diğer kurumlara örnek olarak gösterilmektedir. Bu gibi kurumlar, hem sahip oldukları bilgi birikimi ve tecrübeleri, hem de Dünyadaki gelişmeleri izleme ve değişime açık oluşları

nedeniyle görev sahaları ile ilgili yapılacak düzenlemelerde ilk başvurulan yerler olmaktadır. Dolayısıyla gelişmiş ülkeler, bu gibi kurumları yok etmek yerine sayılarını arttırmayı hedeflemektedirler.

Hesap Uzmanları Kurulu'nun Türkiye'deki vergi denetim sistemi içindeki yerine yönelik bu tespitlerimizden sonra, Dünya uygulamalarının da dikkate alınması ile bu konuda Ülkemizde yapılmaya çalışılanlar ve yapılması gerekenler konusuna da kısaca değinmekte fayda görüyoruz.

Vergi denetim sistemi ile ilgili olarak Dünya örneklerini incelediğimizde dikkati çeken en önemli konulardan bir tanesi; hangi ülke ele alınırsa alınsın, vergi denetiminin örgütlenmesinde değişmeyen ilkenin, farklı ölçütler çerçevesinde değişik alanlarda uzmanlaşan veya değişik mükellef grupları nezdinde farklı iş tanımları esasına göre veya coğrafi bazda örgütlenerek çalışan birden fazla denetim biriminin veya birden fazla sınıflandırılmış denetim elemanları kategorisinin mevcut olmasıdır. Dünya ülkeleri, bu konuda gerek mükellef grupları ve iş kolları gerekse de coğrafi bazda işbölümü ve uzmanlaşmaya dayalı, her birimin görev tanımının çok iyi yapıldığı birden çok birimlerin olduğu sistemlerle başarıya ulaşmıştır ve bazı kesimlerce bilinçli olarak veya bilgisizce dile getirilenlerin aksine bu ülkelerin hiç birinde de bu tür bir yapılanma "çok başlılık" olarak adlandırılmamış veya değerlendirilmemiştir. Yani vergi denetimi alanında başarılı olmuş ülkeler, bu alanda Ülkemizde dile getirilen ve sihirli formül olarak sunulan "tek çatı" formülünü bugüne kadar keşfedememişlerdir.

Vergi denetim sistemimizde elbette ki pek çok sorun vardır. Ancak "çok başlılık" iddiası bu konuda hiçbir şekilde gündeme getirilmemesi gereken bir durumdur. Denetim sisteminin temel sorunu, iddia edilenin aksine asla çok başlılık değildir ve geçmişte de olmamıştır. Bilinçli ve kasıtlı olarak dile getirenlerin dışında, işin içinde olan hiç kimse de bunu ileri süremez.

Bu kapsamda gündeme getirilebilecek olan sorun çok başlılık değil, Ülkemizde vergi denetiminden beklenen fonksiyonun tam olarak belirlenmemiş ve buna uygun bir yapılanma ile görev dağılımına gidilmemiş olmasıdır. Herkesin her işi yapmaya soyunduğu bir modelin başarılı olması mümkün değildir. Vergi denetiminden amaç; kayıt dışılığı önlemek midir, yoksa denetimin caydırıcı etkisini de kullanarak vergi kayıp ve kaçağını önlemek veya en az seviyeye indirmek midir? Öncelikle bu konuda bir karar verilip, sonra da her iki duruma uygun bir örgütlenme ve görev dağılımına gidilmelidir. Dünyada ve ülkemizde tek tip bir mükellef yapısı olmadığı gibi, bunları denetlemeyi öngören tek tip bir denetim biriminden oluşan yapının olması da mümkün değildir. Denetim sisteminde yer alan vergi inceleme elemanlarının hiyerarşik olarak belli bir sınıflama içerisinde olması ve her birimin ayrı hedef mükellef kitlesine yönelmesi doğru ve bütün dünyada uygulanan bir sistemdir. Ülkemizde de kağıt üzerinde böyle bir yapı söz konusu olmasına rağmen yasal düzeyde ve uygulamada sınırların net olarak belirlenmemesi veya bu sınırlandırmalara uyulmaması nedeniyle bilinçli olarak bir "çok başlılık kargaşası" yaratılmaya çalışılmaktadır. Ayrıca yine bazılarınca iddia edildiği gibi, aynı okulları bitirip, aynı tür sınavlara giren ve aynı eğitimi alan kişilerin farklı birimlerde aynı işi yapıyor olmaları gibi bir durum da söz konusu değildir. Mevcut denetim birimlerini birazcık tanıyan veya inceleyen, sınavları ve geçirdikleri eğitim sürecini bilen hiç kimsenin böyle bir şeyi iddia etmesi bile düşünülemez.

Öte yandan tüm denetim birimlerini çok başlılığı yok etmek gibi bir gerekçeyle bir araya getirecek bir düzenlemenin, vergi denetiminde etkinlik ve verimliliği sağlayacağını, denetimin gücünün arttırılacağını söylemek de gerçeklerle bağdaşmamaktadır. Özellikle farklı nitelik ve fonksiyonları olan

birim veya kurumları bir araya getirerek, bu birimlerdeki eleman sayılarının toplamı kadar bir güç oluşturamazsınız. Tersine ortaya çıkacak olumsuz sinerji, denetimdeki etkinlik ve verimliliği de azaltacaktır.

Yapılması gereken şey; sadece yaptıkları bazı işler benziyor diye, farklı fonksiyonları, kurum kültürleri ve değer yargıları olan birimleri bir araya getirerek herkesin her işi yaptığı veya hiçbir iş yapmayacağı yeni bir birim oluşturmak değil, dünya ülkelerindeki uygulamalar da dikkate alınarak ülkemiz koşul ve gerçeklerine uygun bir yapılanma oluşturmaktır. Bu yapılanmanın esası; nüfus ve coğrafi olarak ülkemizden çok küçük ülkelerde bile uygulanmakta olan ve merkezi, bölgesel ve yerel denetim birimlerinden oluşan ve ülkemizde alt yapısı da var olan en az üçlü bir örgütlenme biçimi olmalıdır. Doğrudan Bakana bağlı olması gereken merkezi birimin görev ve yetkileri arasında, büyük mükellefler nezdinde ve özellikli konularda yapılacak vergi incelemeleri ile yolsuzluk ve diğer nitelikli mali suçlar konusunda yapılacak denetimlerin yanı sıra, ülke genelindeki denetimlerin planlanması ve koordinasyonu da bulunmalıdır. Bu birim, aynı zamanda diğer birimlere yapacakları incelemeler için gerekli teknik ve eğitim desteğini de sağlamalıdır. Bu yapılanma oluşturulurken, sadece vergi denetim sistemi değil, Maliye Bakanlığının olması gereken diğer fonksiyonları da dikkate alınmalı ve denetim sistemine ilişkin oluşum bu fonksiyonların gerektirdiği ihtiyaçlara da cevap verebilmelidir.

Merkezi birimin görev alanı dışında kalacak küçük ve orta ölçekli işletmeler ile serbest meslek erbabı ve diğer konulardaki incelemeleri yapmak üzere de bölgesel ve yerel bazda görev tanımlamaları da yapılarak iki ayrı denetim birimi daha oluşturulmalıdır. Bu yapılanmada, gerekli koşullar oluşturulmak suretiyle birimler arasındaki dikey geçiş imkanı da sağlanmalıdır.

Görüldüğü gibi, Ülkemizde yeni bir denetim modeli oluşturmak için dünyayı yeniden keşfetmeye gerek bulunmamaktadır. Yapılması gereken şey; yenilik ve değişim adı altında, dünyada örnekleri ve ülkemiz koşullarında başarılı olma şansı bulunmayan ayrıca ülkemizdeki köklü kurumları da yok eden ucube modeller yerine, dünyada başarılı olmuş modelleri ülkemiz koşullarına uyarlayan sistemlerin ışığında bir model oluşturmaktır. Bunu yaparken; değişim ve yeniliğe karşı çıkmak yerine, değişim ve yeniliği, ülkemiz koşulları, oluşmuş kurum kültürleri ve gelenekler süzgecinden geçirerek doğruya ulaşmak gerekir. Körü körüne değişim ve yenilik adına yapılacak uygulamalar sadece bir macera olacaktır. Unutulmamalıdır ki; Değişim yeni bir durum getirmiyorsa değişim değildir. Ya da değişim mevcut hali daha geriye götürüyorsa o zaman da yenilik getirmiyordur. Her iki halde de “değişim” adına yapılmak istenenler, ya kötü niyetten ya da bilgisizlikten kaynaklanıyordur ki; her iki durumda da sonuç olumlu olmaz ve kaybeden toplum olur. Mevcut sistemi daha da kötüleştirecek ve tahrip edecek bir düzenlemenin yok edeceği kurum kültürleri, edinilmiş tecrübeler ve değer yargılarının yeniden kurulması ve oluşturulmasının da kolay hatta mümkün olmayacağı unutulmamalıdır

Hesap Uzmanları Kurulu; 63 yıllık süreçte olduğu gibi bundan sonra da, bilimsel veriler ve tecrübelerle desteklenen her türlü yenilik ve değişimi desteklemeye ve ona öncülük etmeye hazırdır. Aynı zamanda bu, O’nun 63 yıllık süreçte oluşturduğu kurum kültürü ve geleneklerinin kendisine yüklediği bir misyonudur da.

Bu vesileyle mensubu olmaktan onur duyduğum Hesap Uzmanları Kurulu’nun 63. Kuruluş Yıldönümünü kutluyor, ülke hizmetinde daha nice yıllar temennisiyle, bu güzide Kurulun kuruluşunda ve bugünlere gelmesinde emeği geçen tüm Üstadlarımıza şükranlarımı sunuyorum.